

Veebiküsitluse „Ohustatud tõugu loomade pidamine“ aruanne

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

Eesti maaelu arengukava (MAK) keskkonnaalaste tegevuste hindamise koduleht

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Ohustatud tõugu loomade pidamine	5
1.1. Mis motiveerib ohustatud tõugu loomi pidama?	5
1.2. Mis aitaks kaasa, et ohustatud tõugu loomade pidamine Eestis säiliks ja/või suureneks?	5
1.3. Kuidas võiks rohkem väärtustada Eestis kasvatatavaid ohustatud tõuge?	6
1.4. Mis mõjutab kohalikku tõugu loomade arvukust Eestis?	7
1.5. Milliseid toetusmeetmeid tuleks rakendada ja milliseid tegevusi toetada, et ohustatud tõugu loomade pidamine säiliks ja/või suureneks?	10
1.6. Kõige olulisemad kitsaskohad ohustatud tõugu loomade pidamisel.	11
2. Teenused, tooted, toodang	12
Milliseid teenuseid/tooteid/toodangut pakute praegu või tahaksite pakkuda ohustatud tõugu loomade kasvatamisel tarbijale, turule, sektorile?	12
3. Aretus	13
3.1. Kas olete aretusühingu liige?	13
3.2. Missugus(t)e aretusühingu(te) liige olete?	13
3.3. Kui Te pole ühegi aretusühingu liige, palun põhjendage miks?	13
3.4. Kas peate oluliseks loomakasvatajate koostööd aretusühinguga?	13
3.5. Mis on ohustatud tõugu loomade aretustöö tulemuslikkuse „võtmed“?	14
3.6. Kuidas hindate aretusühingu (AÜ) koostööd ohustatud tõugu loomade kasvatajatega?	15
3.7. Kas kõigile ohustatud tõugu loomadele jõudluskontrolli tegemine on vajalik?	17
3.8. Kas Teie teete oma ettevõttes peetavatele ohustatud tõugu loomadele jõudluskontrolli?	18
3.9. Kas tori hobuse tõus on hobuse omaduste alusel eristatud kolm erineva aretuseesmärgiga aretussuunda?	18
4. Teadmised, oskused, kogemused	20
Missuguseid teadmisi, oskusi ja kogemusi vajaksid loomakasvatajad ohustatud tõugu loomade pidamisega seoses?	20
5. Kommentaare ohustatud tõugu loomade pidamise, aretuse ja toetuse kohta.	21
Kokkuvõte	22

Sissejuhatus

Käesolev aruanne annab ülevaate Eesti maaelu arengukava 2014-2020 hindamise ja Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika strateegiakava 2021–2027 ettevalmistamise raames Põllumajandusuuringute Keskuse teostatud veebiküsitlusest ohustatud tõugu põllumajandusloomade kasvatajate ja seotud institutsioonide seas.

Põllumajandusloomade ohustatud tõud Eestis on: eesti maatõugu veis, eesti vutt, kihnu maalammas, eesti hobune, eesti raskeveohobune ning tori hobune, mille puhul loetakse ohustatuks universaalsuuna hobuste alampopulatsioon ja vanatori suuna hobuste alampopulatsiooni.

Veebiküsitluse eesmärkideks oli selgitada välja:

- mis motiveerib looma- ja linnukasvatajaid ohustatud tõugu loomi pidama;
- millised on ja võiksid olla pakutavad teenused, tooted ja toodang ohustatud tõugu loomade pidamisel;
- missugused on raskused ja probleemid ohustatud tõugu loomade pidamisel;
- mida arvatakse ohustatud tõugu loomade aretustegevusest?

Veebiküsitluses oli kokku 22 küsimust (sh. valikvastustega ja vabas vormis vastustega küsimused), mis jagunesid järgnevalt:

- Ohustatud tõugu loomade pidamine: 6 küsimust + kommentaarid;
- Teenused/tooted/toodang: 1-2 küsimust;
- Aretus: 6-13 küsimust + kommentaarid;
- Teadmised/oskused/kogemused: 1 küsimus.
- Kommentaarid, ettepanekud

Olenevalt vastajate sihtgrupist oli küsimuste arv erinev.

Veebiküsitluse kutse saadeti välja 11.12.2020, vastata sai kuni 2021. a. jaanuarini. Veebiküsitluses oli 3 sihtgruppi:

- 2020.a. ohustatud tõugu looma pidamise (OTL) toetuse taotlejad – kutse saadeti 657 loomapidajale, kellel oli e-mail esitatud PRIA kliendiregistrisse;
- Ohustatud tõugu põllumajandusloomade tõuraamatupidajad, aretusühingud või seltsid – kutse saadeti 9-le ühingule/seltsile;
- Ohustatud tõugu põllumajandusloomadega seotud seltside või ühingute liikmed – kutse saadeti 230 liikmele.

Loomakasvatajad, kelle e-mail oli mõlemas küsitluse sihtgrupis (OTL taotleja ja seltsi või ühingu liige), kaasati OTL taotleja küsitlusesse. Seltsi või ühingu liikmetel tuli küsitlusele vastamise alguses teha valik:

- Olen ohustatud tõugu looma(de) pidaja;
- Olen ohustatud tõugu loomadega seotud seltsi või ühingu liige ja loomapidaja, kuid ei kasvata ohustatud tõugu loomi (kasvatan teisi tõuge);
- Olen ohustatud tõugu loomadega seotud seltsi või ühingu liige, kuid ei ole loomapidaja.

Vastavalt tehtud valikule kõiki küsimusi seltsi liikmetele vastamiseks ei tulnud, nt. kui seltsi liige ei olnud loomapidaja, siis ei tulnud talle vastamiseks küsimust „Kas Teie teete oma ettevõttes peetavatele ohustatud tõugu loomadele jõudluskontrolli?“.

Küsimuste analüüsi kaasati ka osaliselt vastatud ankeedid (Tabel 1), seega on iga küsimuse juures sulgudes märgitud sihtgrupi vastajate arv (nt. OTL taotleja (203) – küsimusele vastas 203 OTL taotlejat).

Tabel 1. Ülevaade saadetud kutsete ja laekunud ankeetide arvust küsitluse sihtgruppide lõikes

Sihtgrupp	Välja saadetud ankeedid	Lõpetatud ankeedid	Osaliselt vastatud ankeedid	Tühjad ankeedid (ainult avatud)	Vastatud ankeete kokku (sh lõpetatud + osaliselt vastatud)	Vastatud ankeetide % välja saadetud ankeetidest	Analüüsi kaasatud ankeetide arv!
OTL taotlejad	657	179	24	38	203	30,9	203
AÜ/seltsid/ tööraamatupidajad	9	6	0	3	6	66,7	6
Seltside liikmed	230	17	10	15	27	11,7	27

Veebiküsitluse teostajad tänavad kõiki küsitluses osalejaid ja ohustatud tõugu loomadega seotud institutsioonide esindajaid koostöö eest. Antud töö andmete kasutamisel või tsiteerimisel tuleb viidata allikale.

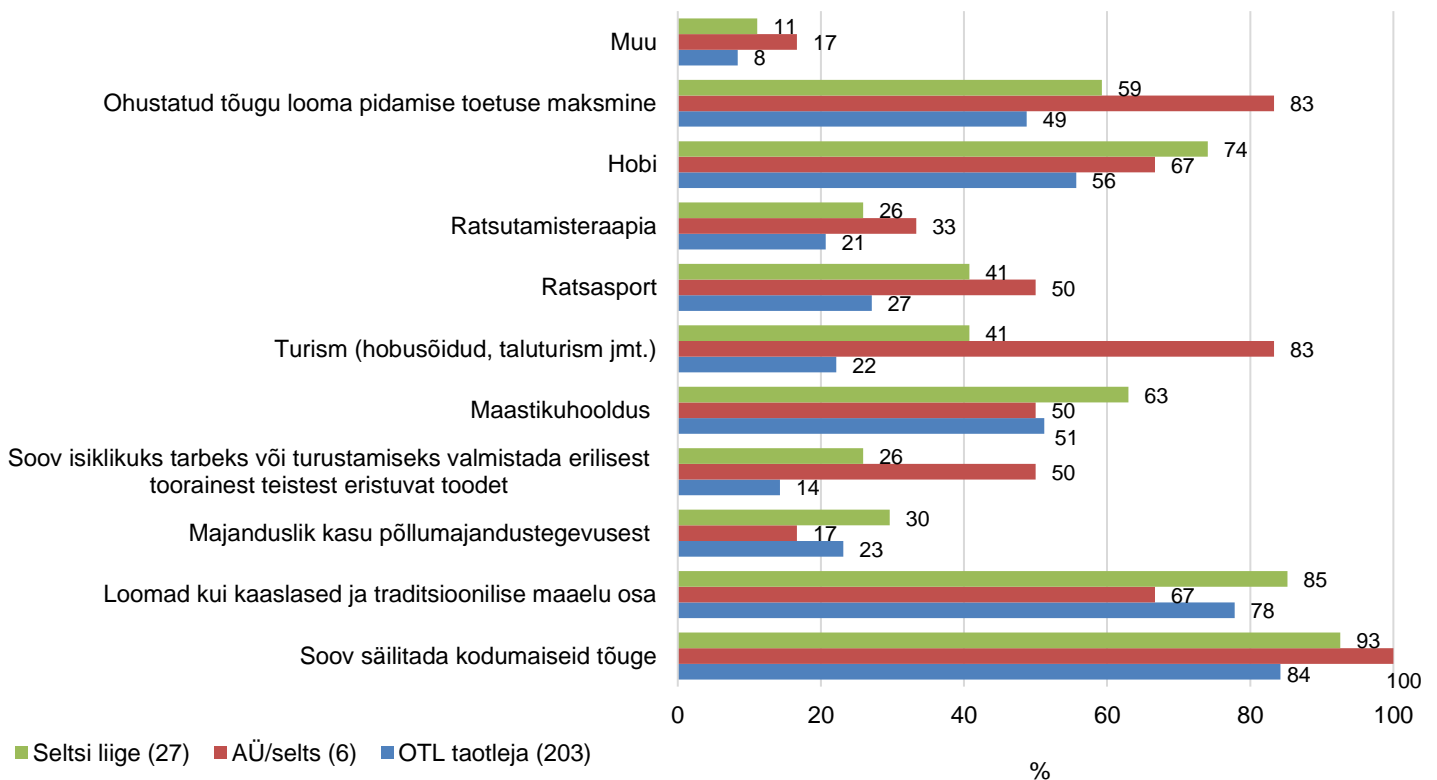
Lisainfo ja kontakt: Põllumajandusuuringute Keskus, põllumajandusseire ja uuringute osakond, Ere Ploomipuu, ere.ploomipuu@pmk.agri.ee

1. Ohustatud tõugu loomade pidamine

1.1. Mis motiveerib ohustatud tõugu loomi pidama?

Kõige suuremaks motivaatoriks ohustatud tõugu loomade pidamisel on soov säilitada kodumaiseid tõuge (84-100% vastajatest) (Joonis 1). Loomad on kui kaaslased, kuuluvad traditsioonilise maaelu juurde (67-85% vastajatest) ja on ka paljudele hobi (56-74% vastajatest). Peaaegu pooled (49%) OTL taotlejatest ja 83% AÜ/seltsidest vastasid, et motiveerib ka Eesti maaelu arengukava raames makstav ohustatud tõugu looma pidamise toetus. Majanduslik kasu põllumajandustegevusest oli motiveeriv 23% OTL taotlejatest vastajale.

Mis motiveerib ohustatud tõugu loomi pidama?

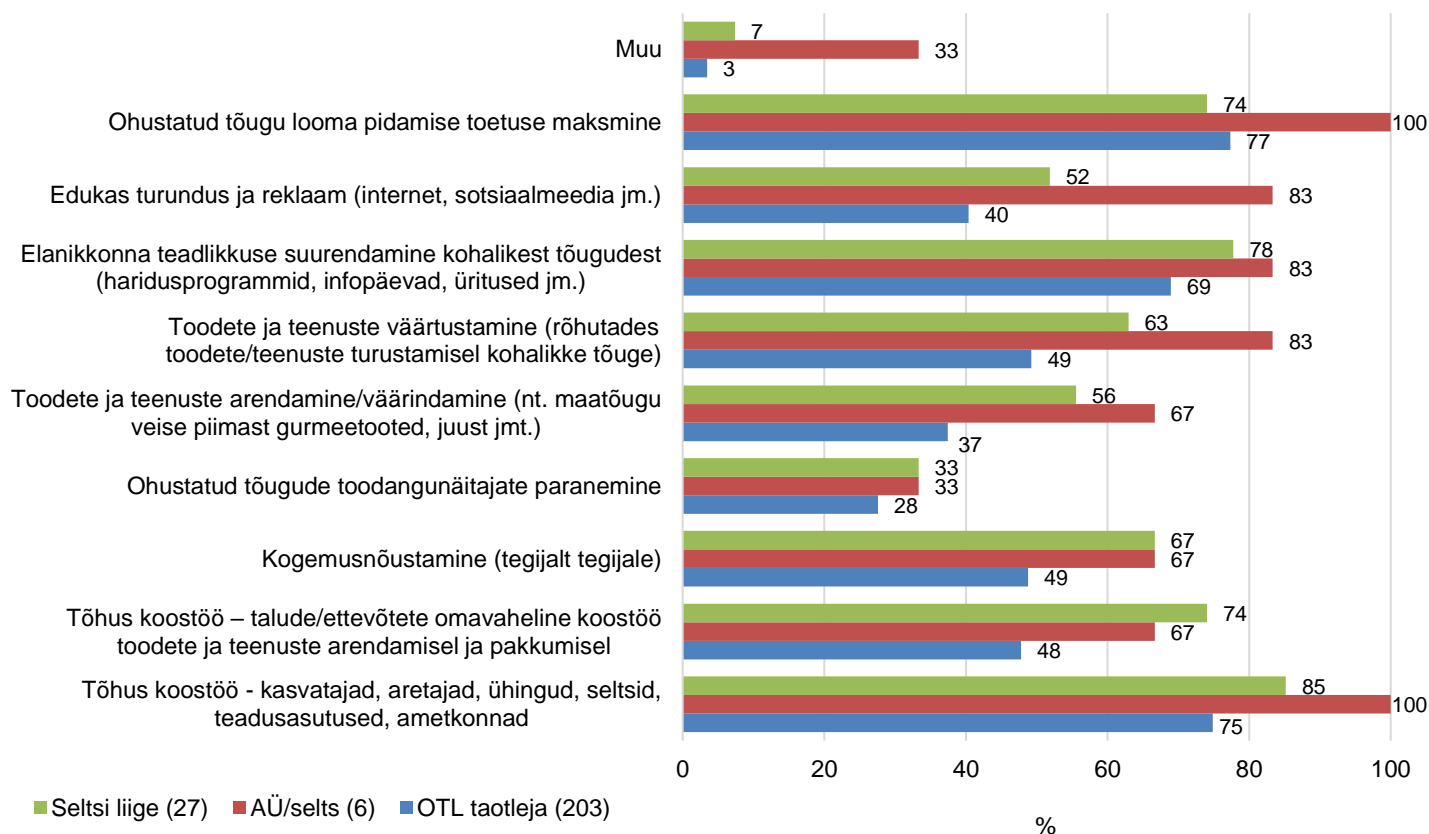

Joonis 1. Vastajate hinnang ohustatud tõugu loomade pidamise motivaatoritele (n=vastajate arv grupis)

1.2. Mis aitaks kaasa, et ohustatud tõugu loomade pidamine Eestis säiliks ja/või suureneks?

Ohustatud tõugu loomade arv [MAK OTL toetusmeetme hindamise](#) andmetel on aasta aastalt suurenenud, millest võib järeldada ka makstava toetuse positiivset mõju. Toetuse olulisust (74-100%) kinnitasid ka veebiküsitlusele vastajad (Joonis 2). Ainuüksi toetuse maksmine aga ei taga nende loomade pidamise jätkusuutlikkust, vajalik on tõhus koostöö kasvatajate, aretajate, tõuühingute, teadusasutuste ja ametkondadega (75-100% vastajatest), samuti talude/ettevõtete omavaheline koostöö toodete ja teenuste arendamisel ning pakkumisel (48-74% vastajatest). Kui ühelt pool panustavad loomapidajad, siis teiselt poolt tuleks samaaegselt tõsta elanikkonna teadlikkust kohalikest tõugudest (69-83% vastajatest) tehes reklaami, korraldades infopäevi, erinevaid haridusprogramme, et inimesed väärtustaksid kohalike tõugude teenuseid ja tooteid.

Mis aitaks kaasa, et ohustatud tõugu loomade pidamine Eestis säiliks ja/või suureneks?

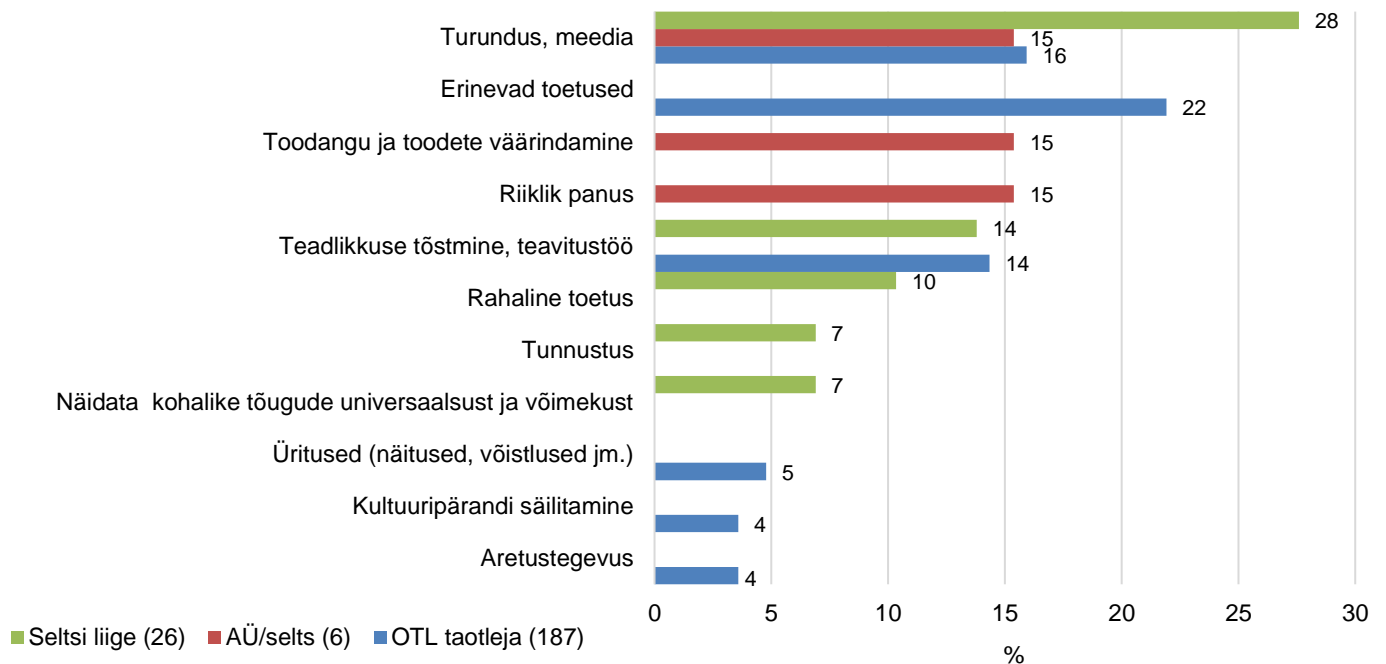
Joonis 2. Tegurid, mis aitavad kaasa ohustatud tõugu loomade pidamise säilimisele ja/või suurenemisele (n=vastajate arv grupis)

1.3. Kuidas võiks rohkem väärtustada Eestis kasvatatavaid ohustatud tõuge?

Turundust ja meediat nimetasid vastajad kõige sagedamini (15-28% vastajatest) tegevusteks, mis aitaks kaasa ohustatud tõugude väärtustamisele (**Error! Reference source not found.**). Võiks luua märki või logo, mida saaks kasutada turustatavatel toodetel näidates, et tegemist on kohalike ohustatud tõugudega. Ajakirjandusel ja sotsiaalmeedial on väga suur roll nende tõugude tutvustamisel. Tõugude tutvustused peaksid olema erinevates saadetes televisioonis (nt. maahommik, mis kajastab maaelu võlusi ja valusi), vestlussaadet raadios, erinevad meediakajastused sotsiaalmeedias, eelkõige just videotena, kuna inimesed tarbivad infot, mida saab kiiresti kätte. Kohalikud tõud tuleks teha rohkem nähtavaks juba lasteaias ja koolis läbi teavitustöö (14%), korraldades praktilisi vaatluskäike loomapidajate juurde ja selgitades nende tõugude ohustatust. Lasteaial ja põhikoolil võiks olla kasutada spetsiaalne põllumajandusprogramm sarnaselt Keskkonnainvesteeringute Keskuse keskkonnateadlikkuse programmiga. Kõige tähtsamad on kogemused, näiteks ratsamatk, perede igapäeva toimetused koos loomadega jmt. Suvel võiks toimuda sarnaselt avatud talude päevale ka ohustatud tõugude päev. Eesti hobune sobiks väga hästi hobiratsutajale. Loomakasvatusega alustajatele võiks aga olla paremini kättesaadav vastav kirjandus, nõustamised (miks on oluline neid tõuge pidada, säilitada, edasi aretada) ja kogemuste vahetamised kasvatajatega. Loomapidajad (22%) leidsid ka, et erinevad toetused (sh. meetmed turustamise edendamiseks, oskustega põllumees ei pruugi olla oskustega müügimees) aitaksid neid tõuge väärtustada. Keskkonnahoiu toetused peaksid olema rohkem suunatud ekstensiivsetele tõugudele ja ohustatud tõud oleksid konkurentsivõimelisemad kui nende produktiivsuse puudujääk võrreldes teiste tõugudega saaks korralikult kompenseeritud. Toetused võiksid

arvestada tegelikke kulusid ning olla diferentseeritud sõltuvalt konkreetse tõu arvukusest (ohustatuse astmest), OTL pidajatele võiksid olla erinevad maksusoodustused või soodustatud pidamise võimalused võõraste tõugude ees. Toetada võiks näiteks hobuse rakendamist traditsioonilisel meetodil - rakendis, metsaveol, füüsilise töö tegemisel jmt.

Kuidas võiks väärtustada Eestis kasvatatavaid ohustatud tõuge?

Joonis 3. Sagedamini nimetatud tegevused Eestis kasvatatavate ohustatud tõugude väärtustamiseks (n=vastajate arv grupis)

Tõhusama riigipoolse panusena võiksid olla toetus- ja abimeetmed: ohustatud tõugudel saadava põhitooraine (piim, liha jmt) esiletõstmine ja kvaliteedi väärtustamine, nendest saaduste tegemine just neid spetsiifilisi omadusi arvestades. Saadus peab aitama majandada selle loomaga ja seda tuleks toetada, mitte võistlemist tootmistõugudega. Oluline ei ole toodangu suurendamine nagu tootmistõul vaid parimate isendite valik tõuomaduste ja saaduse kvaliteedi järgi. Riiklikult võiksid olla toetatud ohustatud tõugu loomade üritused nt. hobuste puhul näitus-oksjonid, kus jagatakse tunnustust nii loomadele kui kasvatajatele. Oluline tõu väärtuse tõstja ja usaldusväärse tagaja on korrektsed ja geneetiliselt kontrollitud põlvnemise andmed, toetada genofondi uuringuid ja võimalikult laialdase genofondi säilitamist. Läbi saavutatud teadlikkuse saab samuti tõu väärtust tõsta. Läbi korraliku tõuaretuse näidata, et ka kohalikel tõugudel on koht omal maal (7%). Üha varem kastreeritakse noored täkid ära, mille tõttu väheneb oluliselt geneetiline mitmekesisus. Ohustatud tõugu loomade kasvatust võiks lugeda oluliseks mitte ainult põllumajanduse, vaid ka pärandkultuuri (4%) ja jätkusuutliku ökosüsteemi kontekstis - see on elujõuline näide kultuurilis-geograafilisest identiteedist.

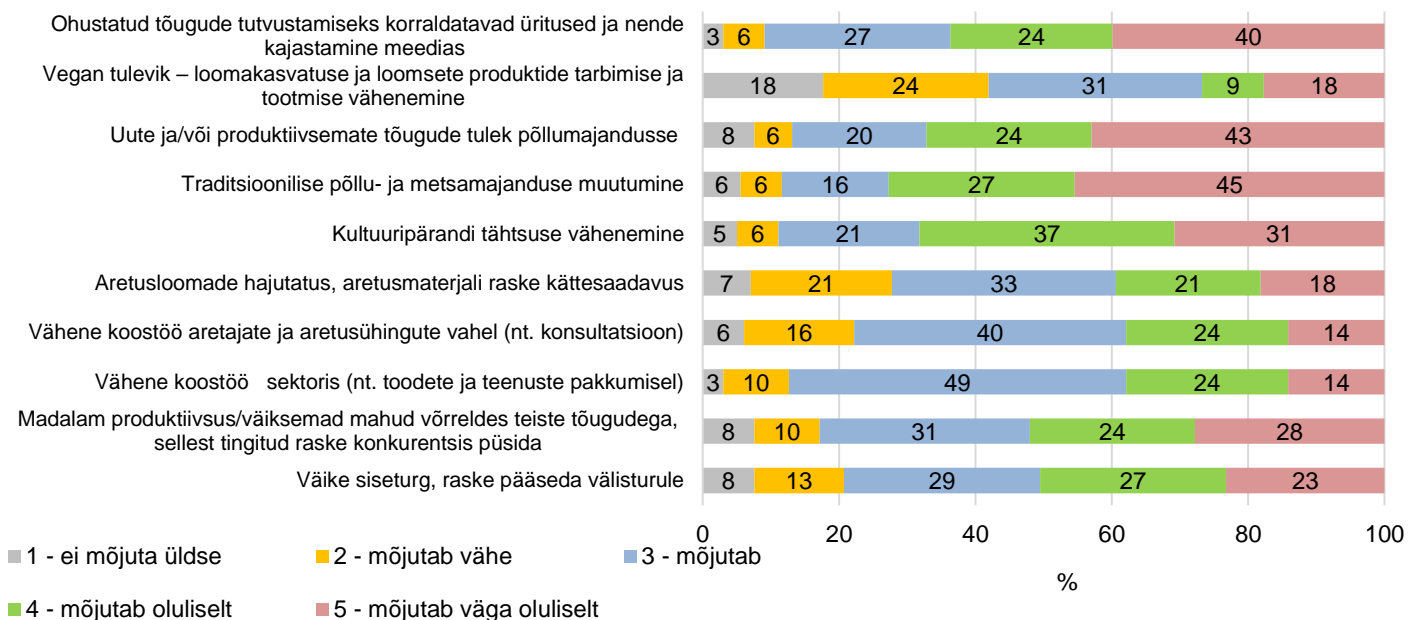
1.4. Mis mõjutab kohalikku tõugu loomade arvukust Eestis?

Loomapidajate arvates mõjutab kohalikku tõugu loomade arvukust Eestis kõige rohkem traditsioonilise põllu- ja metsamajanduse muutumine (45% vastajatest) ja uute produktiivsemate tõugude tulek põllumajandusse (43%) (Joonis 4). Hobuste kasutusala on muutunud, sõltuvad üldisest majandusolukorrast. Ohustatud tõugude hobustel peaks olema tänapäevane funktsioon, kuna neid pole enam vaja põllu- ega metsatööl. Kui leida hobustele õige kasutus, siis see suurendab oluliselt nende maksuvust ja sealt omakorda ka toetusala hobuste tootmise suurenemist. Tori ja eesti hobuste parim funktsioon võiks nt. olla ratsakooli hobuste näol. Sealt edasi sobivad ja sobituvad ideaalselt samasse

valdkonda ehk kasutus turismis, vankrihobusena ja edasi juba ka harrastusspordis. Tori Hobusekasvanduse renoveerimine on positiivseks kuvandiks eesti hobusetõugudele. Väga hea, kui tutvustatakse meedias laiemalt nii tori hobust kui kasvanduse ajalugu ja tänapäeva.

Väga oluliseks peavad loomakasvatajad ka tõugude tutvustamiseks korraldatavaid üritusi ja meediakajastusi (40% vastajatest), oluline mõju (37% vastajatest) on kultuuripärandi tähtsuse vähenemisel. Kultuuripärandi tähtsus väheneb vaid siis, kui me, eestlased, seda ise vähendame. Rohkem tuleks tutvustada neid tõuge ürituste, näituste, võistluste kaudu. Peale üleriigiliste ürituste võiks toetada nii nõuandvalt kui ka rahaliselt külades toimuvaid väiksemaid üritusi, kus tutvustatakse nende tõugude omadusi ja kasutusvõimalusi (turism, võistlusalad, vaba aja veetmise võimalused). Räägitakse ka tõugude ajaloolisest kujunemisest kui meie rahva kultuuripärandist, tutvustatakse hobustega tehtavaid põllutöid läbi ajaloo ja tänapäeval. Väikesed üritused külades on tähtsad sellepärast, et info jõuaks rohkemate inimesteni. Eelinfo kui ka järelkaja toimunust võiks jõuda meediasse (nt. AK uudistesse, ajalehtedesse jm). Kohalike tõugude kasvatajate omavahelised kokkusaamised ja hea läbisaamine loob eelduse hea tõuühingu toimimiseks.

Mis mõjutab kohalikku tõugu loomade arvukust Eestis? (OTL taotleja, n=198)

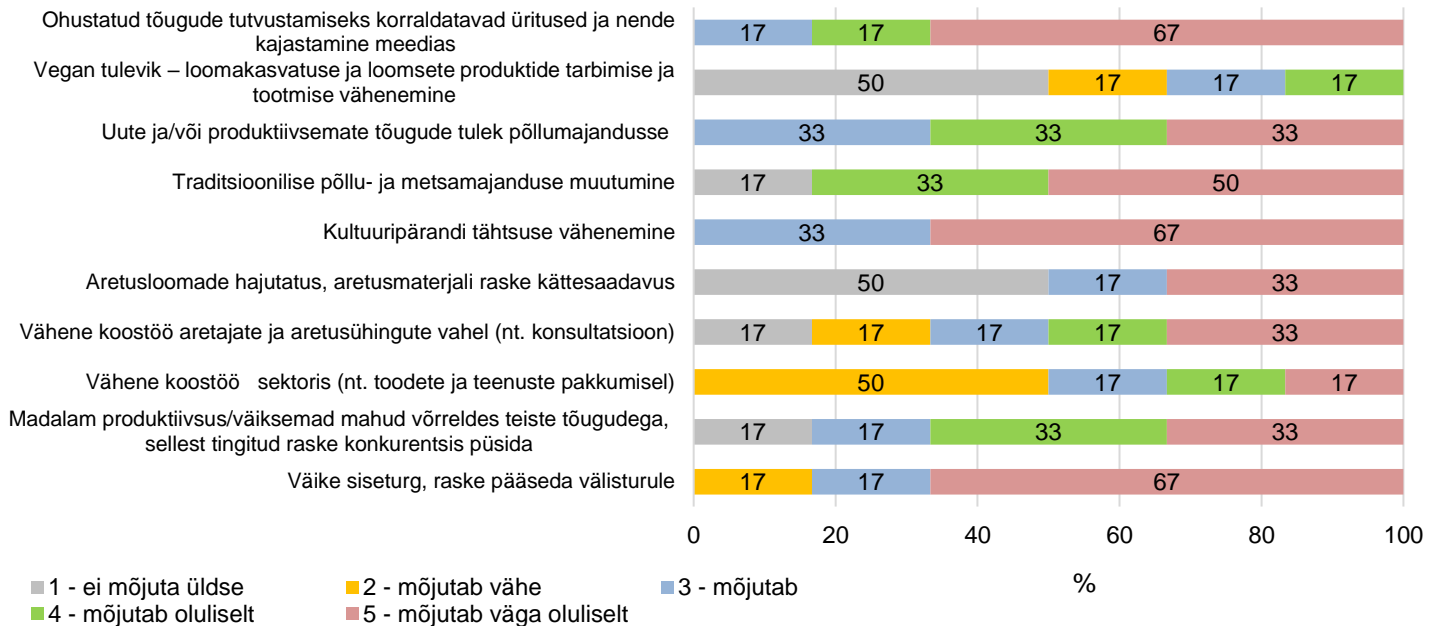

Joonis 4. Kohalikku tõugu loomade arvukuse mõjutajad (OTL taotlejad, n=198)

Aretusühingute esindajad leidsid (67% vastajatest), et väga oluliselt mõjutavad arvukust väike siseturg, raske on pääseda välisurule ning ohustatud tõugude tutvustamiseks tehtavad üritused ja kajastused meedias, samuti kultuuripärandi tähtsuse vähenemine (Joonis 5). Kultuuripärandi tähtsus aga tuleks seostada praktiliste väärtustega, et miks ta ka tänapäeval hea ja asendamatu on, mitte serveerida museaalina. Olulist mõju avaldab nende tõugude madalam produktiivsus, seega on raske püsida konkurentsivõimelise uute ja produktiivsemate tõugudega (33% vastajatest). Uute tootmistõugude tulek tähendab suure hulga odava toodangu pakkumist tarbijale, mis kaalub üles ka kvaliteedi. Oluline probleem on teadlikkus ja jäik seadusandlus: kui aretusorganisatsioon on pädev, kasvatab pädevaid loomapidajaid, jagab pädevat infot meedias nii huvilistele kui tarbijale, siis oleks vajalik lubada erisused (seadustes). Kui rääkida piimast või lihast, siis on kogus oluliselt väiksem, mis loomalt saadakse võrreldes tootmistõuga ja selles osas ei ole ohustatud tõug konkurentsivõimeline ja vajab erisusi otseturustamisel. Kui tarbija saaks otse tootjalt osta vastavat saadust/toodangut, oleks enamik probleeme lahendatud selles valdkonnas.

Kui loomapidajatest 33% leidsid, et aretusmaterjali kättesaadavus mõjutab arvukust, mõjutab oluliselt 21% ja mõjutab väga oluliselt 18%, siis aretusühingute/seltside esindajate arvamused jagunesid pooleks: 50% olid seisukohal, et ei mõjuta üldse, 17% mõjutab ja 33% mõjutab väga oluliselt. Uute tõugude import mõjutab kohalike tõugude populatsiooni suurust nt. enamikku imporditud hobustest ei kasutata põllumajandussektoris. Väikese populatsiooni suurim probleem on aretusmaterjali valiku järjepidev kitsenemine, parima aretusmaterjali kasvatamise (tõupuhtad isasloomad) suured kulud, paljundusmaterjali (nt. sügavkülmutatud sperma ja embrüote) kogumise ja säilitamise kulud on jäetud karjakasvatajate õlule.

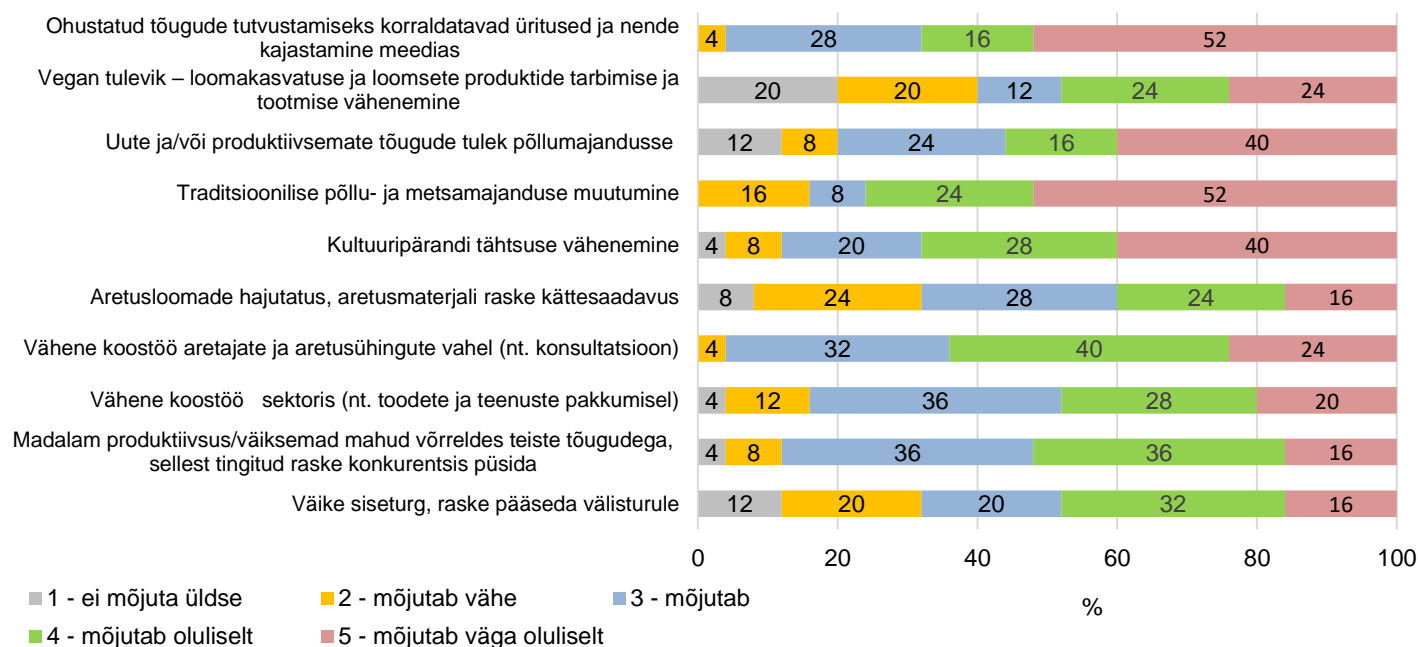
Mis mõjutab kohalikku tõugu loomade arvukust Eestis? (AÜ/selts, n=6)

Joonis 5. Kohalikku tõugu loomade arvukuse mõjutajad (aretusühingud/seltsid, n=6)

Sarnaselt OTL taotlejatest loomakasvatajatega, olid ka seltside liikmed (52% vastajatest) seisukohal, et väga oluliselt mõjutavad kohalikku tõugude loomade arvukust Eestis tõuge tutvustavad üritused ja kajastused meedias ning traditsioonilise põllu- ja metsamajanduse muutumine (Joonis 6). 40% vastajatest leidis, et olulist mõju ja 24%, et väga olulist mõju avaldab vähene koostöö aretajate ja aretusühingute vahel. Kui aretusühing ei toimi ja aretajaid ei õpetata ega suunata ning abistata, siis ei tule ka head turukõlbulikke looma. Igal kohalikul tõul on oma positiivsed küljed, kuid alati ei ole see just produktiivsus. Sellisel juhul peaks rõhuma omapärale ning seda välja tooma ning reklaamima. Ka maastikuhoiduses võiks soosida pigem eesti hobust ja eesti maatõugu veist erinevate sissetoodud teiste tõugude asemel. Kasvatajate ebakindlust tuleviku suhtes ja otsuseid loomade arvukuse suurendamise osas mõjutavad toetuse summad, EL mõistes on meil oluliselt madalamad toetusmäärad.

Mis mõjutab kohalikku tõugude loomade arvukust Eestis? (Seltsi liige, n=25)

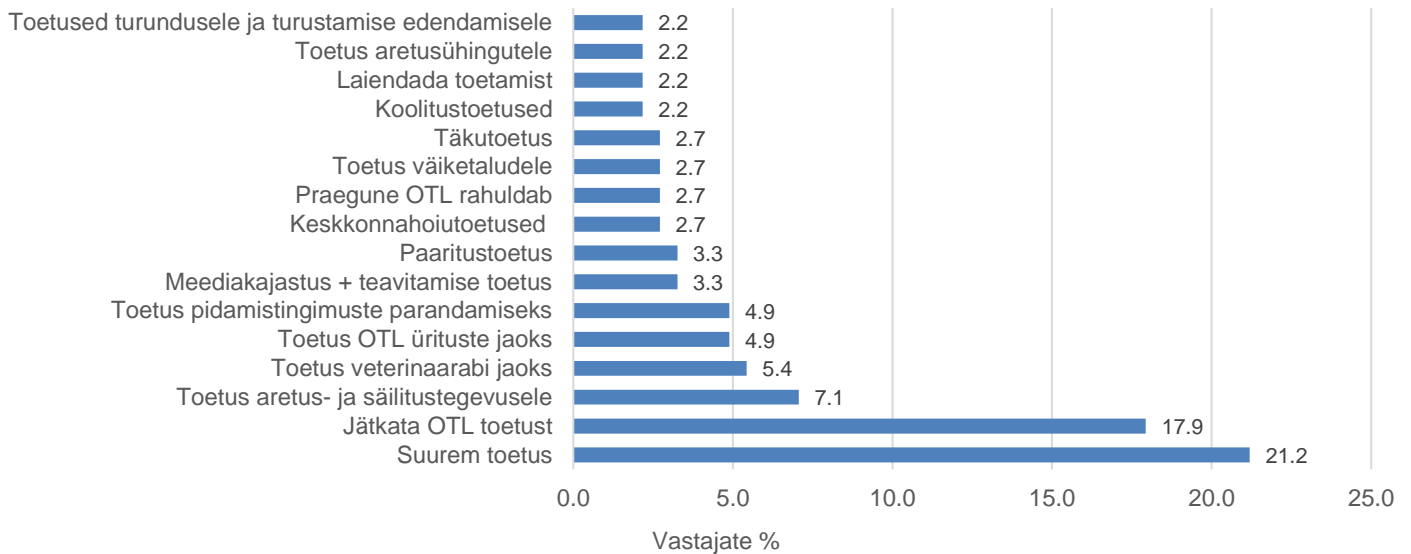
Joonis 6. Kohalikku tõugu loomade arvukuse mõjutajad (seltside liikmed, n=25)

1.5. Milliseid toetusmeetmeid tuleks rakendada ja milliseid tegevusi toetada, et ohustatud tõugu loomade pidamine säiliks ja/või suureneks?

Urvides, milliseid toetusmeetmeid võiks rakendada ja milliseid tegevusi toetada, et ohustatud tõugu loomade pidamine säiliks või suureneks, siis 21% OTL taotlejatest vastas, et toetus peaks olema suurem ja 18% olid seisukohal, et praegune OTL toetus peaks jätkuma (Joonis 7). Praegu makstava OTL toetusega olid rahul 2,7% vastajatest. Aretuse- ja säilitusega seotud tegevuste toetamise vajaduse tõid välja 7%. Soovitakse suguloomade toetamist kõrgema toetussummaga, väärtuslikelt aretusloomadelt järglaste saamise toetamist, samuti noorhobuste kasvatamist, et oleks täiskasvanute hulgast võimalik teha parimaid valikuid aretuseks. Ruunadele makstav toetussumma võiks olla väiksem. Veterinaarabi kulude katmist toetuse abil või soodustingimustel veterinaarabi saamist nimetasid 5,4% vastajatest. Veterinaarabi puhul on sageli problemaatiline teenuse kättesaadavus piirkonnas. Paaritamiskulude puhul (3,3%) võiks olla kulude osaline hüvitamine nt. paaritustasult, transpordikuludelt. Inveesteeringutoetused aitaksid rajada tänapäevasemaid olme- ja pidamistingimusi loomadele sh. karjaaiad. Väiksemaid talusid (2,7% vastajatest) võiks toetada vajalike seadmete ostul, treening- ja rakendivarustuse soetamisel, treeningplatside rajamisel, et nt. hobustel oleks rohkem väljundit, rakendis käiva hobuse väärtus on kõrgem.

Seltside liikmete poolt tehti järgmised ettepanekud: täku toetus, varsa toetus, aretusmärade toetus, tehnika/inventari soetamine, ratsastustoetus, hobustega teostatavad tööd riigihangetes võiks olla punktiarvestuses võrdsed või eelistatud, riigipoolne toetus võiks sõltuda loomaomaniku tegevusest, ühistegevuste nõue aretusühingutele (nt. ühise meediakampaania korraldamiseks). Kaaluda tasub nn. "motivatsioonitoetuste" asendamist teenustega või otsetoetustega jätkamise korral nende sihtotstarbelise kasutamise tõestamise kohustusega. Hobuste väljaõppe kvaliteet on tema turupositsiooni ja väärtuse suurim mõjutaja. Siin tuleb hobustele suunatud toetuste meetmeid vaadata eraldiseisvalt toodangut tootvatest loomadest, kus oluline on tootlikkus ja toodangu turuväärtus. Hobuste puhul on tema väärtus tootjale just loom ise ning kaudselt tema "tootlikkus" ehk siis kasutuskõlblikkus ja võimekus olenevalt talle seatud rollist.

Milliseid toetusmeetmeid võiks rakendada? (OTL taotleja, n=184)

Joonis 7. OTL taotlejate (n=184) poolt sagedamini esitatud ettepanekud toetusmeetmete rakendamiseks

See võib olla tõuti erinev. Tõukarja asutamise toetus: ühekordne rahaline otsetoetus OTL karja rajamiseks (näiteks 5 emaslooma ja 1 isaslooma) ostmiseks.

Aretusühingute poolt tehti ettepanekud, et tuleks tagada investeringutoetuste kättesaadavust, toetada statsionaarsete karjaaedade ja tarade rajamist, loomapidamishoone ja/või varjualuste ehitamist, toetada kasvatajaid konkurentsivõimeliste otsetoetustega. Põlistõugude pidamine ei ole ainult põllumajandusteema vaid ka kultuur, loodushoid, loodusliku mitmekesisuse tagamine, elukeskkonna väärtustamine, sotsiaalse struktuuri hoidmine maal, toiduohutus-kättesaadavus ja võimalus see ahel lühemaks teha. Põlistõupidajatele võiks väikeste karjade pidamisel luua erisused seadusandluses (toiduseadus, loomsed jäätmed jm.). Aretusorganisatsioonid vajavad riigipoolset tuge pädevuse tõstmiseks ja nende poolt kasvatajate, aretajate, tarbijate jt. huvigruppide koolitamist. Toetada tuleks aretus-säilitustegevust läbi tõuraamatute pidamise, toetada jõudluskontrolli tegevate karjade tegevust, oluline on ka DNA testide tegemine, et põlvnemise andmed oleksid tõestatud.

1.6. Kõige olulisemad kitsaskohad ohustatud tõugu loomade pidamisel.

Küsitluses osalenutel paluti nimetada viis kõige olulisemat kitsaskohta ohustatud tõugu loomade pidamisel. Kõige olulisema mõjuga nende loomade pidamisel on väiksem majanduslik tulu võrreldes teiste tõugudega. Ohustatud tõugudel on väiksem tootlikkus ja madalam eluslooma müügihind võrreldes kõrgetoodanguliste tõugudega ja sportlikemate hobustega. Teine nn. kitsaskoht on aretus – vastajad leidsid, et aretustöö peaks olema teadlik, sihipärane ja suunatud, mitte juhuslik. Ohustatud tõugu loomade aretust ja põlvnemist tuleks jälgida, et vältida segunemist teiste tõugudega või suguluspaaritust. Vähe on teadlikke ja erialaste teadmistega aretajaid/kasvatajaid ja hetkel puudub ühtne visioon aretus-säilitustegevuseks. Kolmanda kitsaskohana toodi välja raha – rahalisi vahendeid napib loomade ostmiseks, loomapidamishoonete rajamiseks ja parendamiseks, aedade rajamiseks, hobuste väljaõpe ja varustuse soetamine on kulukas. Neljandana nimetati vähest koostööd või koostöö puudumist. Soovitakse paremat koostööd nii ohustatud tõugude organisatsioonide, riigiasutuste kui ka kasvatajate vahel. Mitu erinevat aretusühingut, nendevaheline vähene koostöö, samuti aretajate ja kasvatajate omavaheline keeruline läbisaamine, see avaldab omakorda negatiivset mõju aretustegevusele. Viienda kitsaskohana toodi välja bürokraatia – keeruline asjaajamine ametiasutustega, loomapidamise ülereglementeerimine, algajal loomapidajal võiks olla riigi poolt rohkem abi, et nõuete ja programmide täitmine oleks jõukohane, siis oleks ka loobumisi vähem.

Seltside liikmete poolt nimetati ohustatud tõugude pidamisel peamiseks kitsaskohtadeks madalamat produktiivsust võrreldes teiste tõugudega, mida tuleks kompenseerida suurema toetusega kui praegu, selleks, et loomapidajad turul oleksid konkurentsivõimelisemad. Nende loomade pidamise kitsaskohaks on ka intensiivtootmist soosiv põllumajanduspoliitika. Kasvatajate, aretajate omavaheline koostöö ja nõustamine on väike, aretusmaterjali on raske kätte saada, vähe on häid tõupuhtaid isasloomi ja aretusloomad paiknevad sageli hajutatult (seega paaritus kulukas). Rohkem omavahelist koostööd kasvatajate vahel, tuleks kasuks ka ühisel turustamisel ja annaks võimaluse paremini välisurule minna. Põliste tõugude väärtustamine on ebapiisav ja ühiskonna teadlikkus neist tõugudest on madal, seltside tegevus peaks olema aktiivsem ja organiseeritus parem (nt. kui loomapidamisega alustajad soovivad kohalikke tõuge hakata pidama). Oluliselt parem peaks olema koostöö ka organisatsioonide vahel ning aretusorganisatsioonide esindajate hoiakud teiste organisatsioonide või esindajate suhtes. Aretusühingutele võiks olla toetuse raames kehtestatud ühistegevuste nõue (näiteks ühise meediakampaania korraldamiseks vmt.), Tori Hobusekasvanduse roll võiks olla kesksam ja ühtlasi ka ohustatud tõugude kompetentsikeskuseks Eestis.

Aretusühingute vaatenurgast on ohustatud tõugu loomade pidamisel järgmised kitsaskohad: populatsioonide väiksus, tõutäkkude pidamine keeruline ja kulukas, toetused antud hetkel on väikesed ja ei motiveeri kasvatajaid, konkurents uute produktiivsete tõugudega, väike turg, erisuste puudumine väiketootjatele ja suurtootjate surve, investeringuvõimaluste puudumine, ratsastamise/koolitamise teenuse kõrge hind, vähene omavaheline koostöö, kohati ebalev riiklik strateegia, vajakajäämised koostöös riigiasutuste ja aretusühingute vahel, traditsioonilise põllumajanduse muutumine (suurtootmise surve).

2. Teenused, tooted, toodang

Milliseid teenuseid/tooteid/toodangut pakute praegu või tahaksite pakkuda ohustatud tõugu loomade kasvatamisel tarbijale, turule, sektorile?

Maatõugu veiste pidamisel on praegu põhitoodang toorpiim, soov on aga vääridada piima ja pakkuda erinevaid juustusid, sõira, kohupiima, jogurtit, võid. Toodete vääridamist takistab investeringute puudumine nt. konteinermeierei soetamiseks. Lammaste puhul on pakutavateks toodeteks või teenusteks eluslammaste müük, nahad, vill ja villatooted, käsitööüritused villa töötlemise teemal, sobivusel ka aretusmaterjal.

Lambakasvatajad tahaksid pakkuda üritusi lasteaedadele, koolidele, kus tutvustatakse kihnu maalammast ja tema villa kasutusvõimalusi. Soov on turustada lambaliha ja erineval kujul töödeldud lihatooteid (vorst, konservid, suitsuliha).

Vutikasvatajad pakuvad turule vutimune, tibusid ja noorvutte. Sooviksid pakkuda ka vutiliha ja suitsutatud tooteid (suitsuvutt, suitsumuna, suitsumunavõie).

Kõige sagedamini (11% vastustest) nimetasid hobusekasvatajad praegustest tegevustest aretust ja kasvatamist, pakutakse aretusteenust (sugutäkkud 1,4%, paaritusteenus 3%) ja kasvatatakse aretushobuseid. Hobusekasvatajad pakuvad teenustena veel ratsutamist (9,7%), vankri- ja reesõite (4%), hobuseid kasutatakse turismis (10%), ratsaspordis (6%), ratsamatkadel, -laagrites ja ratsatreeningutel, toimub hobuste müük (7%), müüakse ka koolitatud noorhobuseid hobitegevuseks. Ökosüsteemiteenusena pakuvad hobused rannaniitude ja teiste maastike hooldust (4%). Näidatakse loomi ja loomade eest hoolitsemist ning tutvustatakse maaelu (3,5%). Lemmikloomadest hobihobused on justkui vaatamisväärsused linnaelanikele. Hobustelt saab sõnnikut (2%), hoitakse erinevate põllu- ja metsatööde tegemise traditsiooni (2%), hobuste treenimine, hipoteraapia, kogemuste jagamine, ohustatud tõu arvukuse hoidmine jmt. Hobusekasvatajad soovivad jätkata praegu pakutavaid teenuseid.

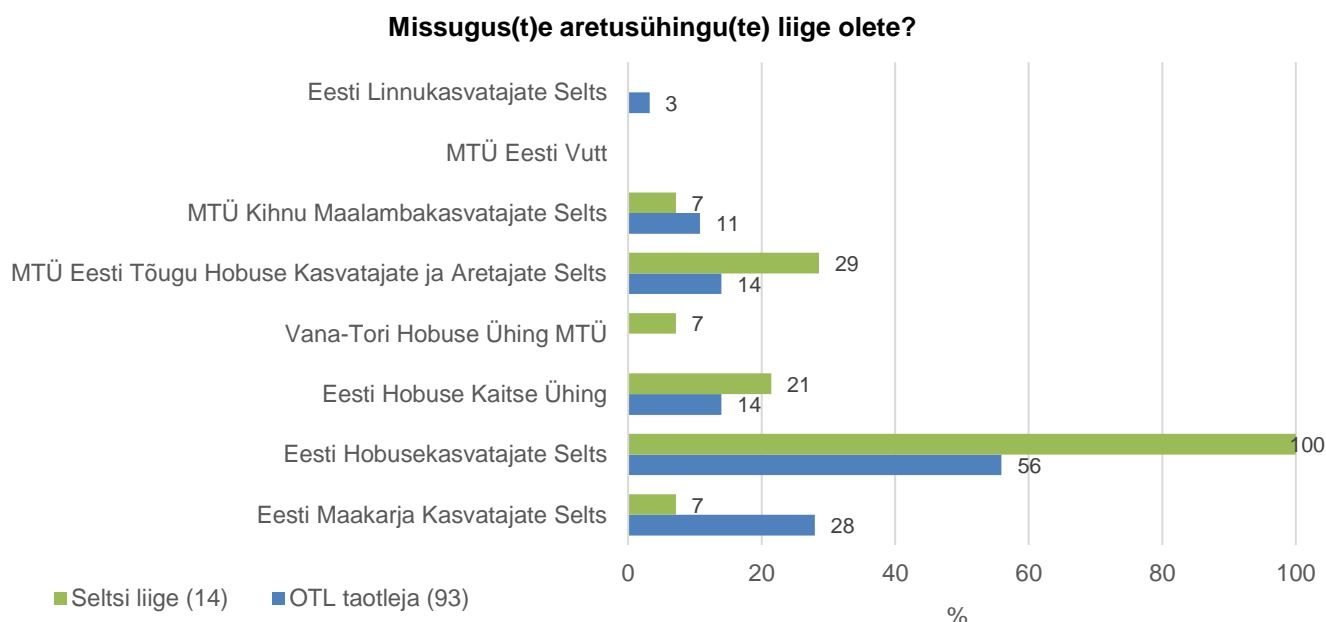
3. Aretus

3.1. Kas olete aretusühingu liige?

179-st küsitlusele vastanud OTL taotlejast 52% (93) olid aretusühingute liikmed ja 48% (86) vastasid, et nad ei ole ühegi aretusühingu ega seltsi liikmed. Üle poole (56%) vastajatest olid Eesti Hobusekasvatajate Seltsi liikmed, 28% Eesti Maakarja Kasvatajate Seltsi liikmed, Eesti Hobuse Kaitse Ühingu ja MTÜ Eesti Tõugu Hobuse Kasvatajate ja Aretajate Seltsi kuulusid 14% vastajatest, 11% olid MTÜ Kihnu Maalambakasvatajate Seltsi ja 3% Eesti Linnukasvatajate Seltsi liikmed (**Error! Reference source not found.**).

Küsitlusele vastanud seltside liikmetest 14 vastasid, et on aretusühingu(te) liikmed, valdavalt olid vastajad hobustega seotud seltside liikmed.

3.2. Missugus(t)e aretusühingu(te) liige olete?

Joonis 8. Veebiküsitlusele vastajate aretusühingute/seltside liikmelisus (n=vastajate arv grupis)

3.3. Kui Te pole ühegi aretusühingu liige, palun põhjendage miks?

Küsitlusele vastanud 86 OTL taotlejat (48%) ei olnud aretusühingu(te) liikmed. Kõige sagedasem põhjendus aretusühingu või seltsi liikmeks mitte olemisel oli, et neil on vähe OTL loomi (21% vastajatest), puudub soov ja vajadus (20%), aretusühingute kohta on vähe infot (11%) ja 11% nimetasid põhjusena aretusühingute reegleid (nt. aastamaks), bürokraatiat, sh. ka aretusühingute keerulist sisekliimat ja intriige.

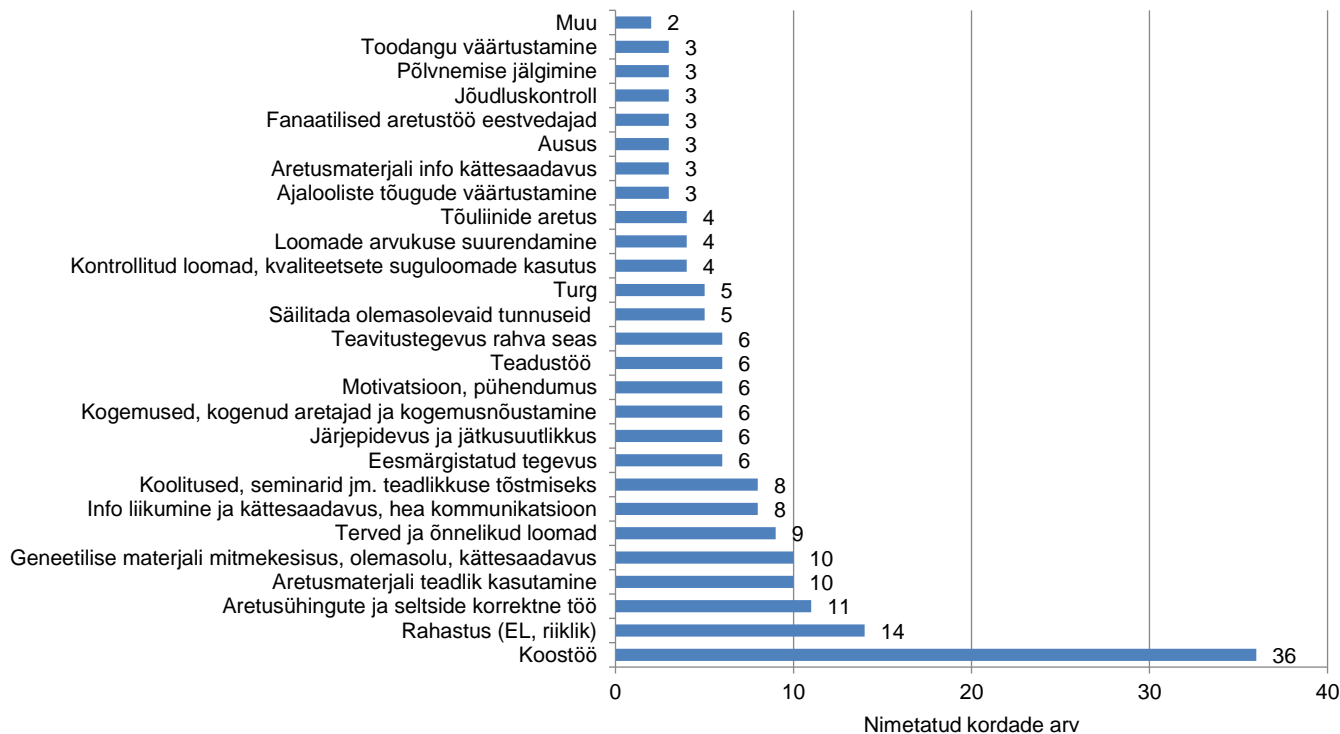
3.4. Kas peate oluliseks loomakasvatajate koostööd aretusühinguga?

OTL taotlejatest vastasid 68% (122 loomakasvatajat), et peavad loomakasvatajate koostööd aretusühingutega oluliseks, 30% ei osanud siinkohal oma seisukohta öelda ja ainult 2% vastasid eitavalt. Küsitlusele vastanud 23 seltsi liikmest enamuse (87%) arvates on koostöö loomakasvatajate ja aretusühingute vahel oluline, 13% ei osanud arvamust avaldada.

3.5. Mis on ohustatud tõugu loomade aretustöö tulemuslikkuse „võtmed“?

Sellele küsimusele vastas 179 OTL taotlejat. Kõige olulisemaks pidasid nad aretustöö tulemuslikkuses koostööd (nimetatud 36 korda) loomakasvatajate, aretajate, aretusühingute, seltside, teadlaste ja ametkondade vahel (Joonis 9).

Ohustatud tõugu loomade aretustöö tulemuslikkuse „võtmed“ (OTL taotlejad, n=179)

Joonis 9. OTL taotlejate poolt (n=179) nimetatud aretustöö tulemuslikkuse „võtmed“

Aretustöö tegemine vajab rahastust (14 korda), eelkõige riiklikku ja võimalusel kindlasti ka EL rahade kaasamist. Olulist rolli nähakse aretusühingute ja seltside töös (11 korda), et toimuks aretustöö koordineerimine, oleksid selged aretusprogrammid ja tõukomisjonide töö ning et aretustöö oleks eesmärgistatud tegevus (6 korda). Geneetilise materjali mitmekesisus, olemasolu ja kättesaadavus (sh. vajadusel aretusmaterjali sisse toomine) ning aretusmaterjali teadlik kasutamine (mõlemad 10 korda) on võtmetähtsusest neljandal-viiendal kohal. Edukaks aretustegevuseks peavad loomad olema terved ja õnnelikud (9 korda), selleks tuleb loomakasvatajatel tagada loomadele head pidamistingimused, kvaliteetne sööt ja veterinaarabi. Koolitused ja seminarid (8 korda) loomakasvatajatele teadlikkuse tõstmiseks aretustegevusest, teavitustegevus (6 korda) elanikkonna seas kohalikest ohustatud tõugudest, samuti info liikumine ja kättesaadavus hea kommunikatsiooni kaudu (8 korda) annaksid panuse tulemuslikuks aretustööks. Olulised faktorid on kindlasti veel ka teadlaste ja aretajate motivatsioon ja pühendumus, teadustöö ning järjepidevus ja jätkusuutlikkus aretustegevuses (kõiki nimetatud 6 korral).

Seltsi liikmete grupis oli 23 vastajat. Sarnaselt OTL taotlejatega, töid ka nemad esikohale koostöö (nimetatud 7 korda). Kahel korral nimetati aretusmaterjali teadlikku kasutamist ja parimate põhikarja loomade kasutust. „Võtmetena“ toodi ka välja, et aretusühingute töö peaks olema entusiastlik ja aktiivne, hindamised ja hinnangud loomadele peaksid olema ausad ja erapooletud. Oluline on enam-vähem ühine visioon ja arusaamine, missugune peaks tõug olema, kuhu suunas tõugu aretada, et aretajad seda järgiksid ja üritaksid realselt tõuomadusi parandada, mitte hobuseid vaid meelelahutuslikel või rahalistel eesmärkidel paljundada. Info liikumine, kättesaadavus, hea kommunikatsioon, hästi turundatud ja korraldatud ülevaatused, kus aretajad saavad tagasisidet ja tunnustust, mis annab motivatsiooni jätkamiseks ning pealtvaatajad saavad

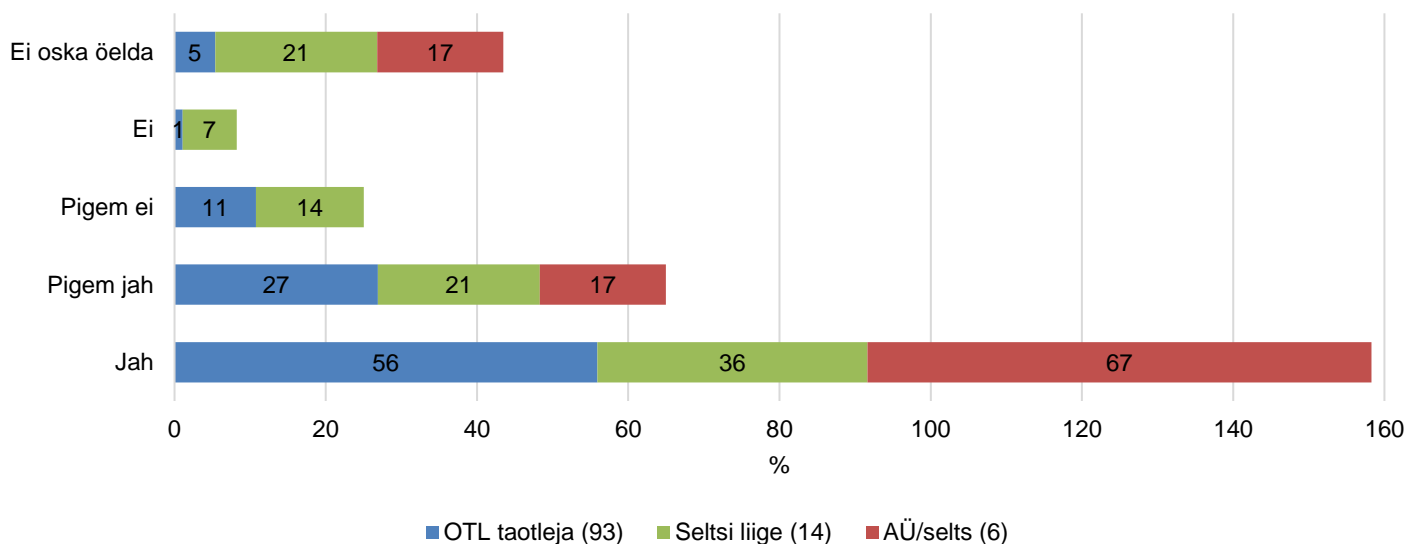
häid emotsioone ja teadmisi. Genofondi rikkus, riigipoolse toetuse suurenemine ja haritud spetsialistid on samuti olulised edukas aretustöös.

Aretusühingud/seltsid (vastajaid 6) tõid välja, et väga oluline on aretus-säilitusprogramm, selle järgimine, tähtis on kontrollida põlvnemisi ja korrektsed põlvnemisandmed. Rõhutatakse aretusorganisatsiooni pädevust ja aretuse suunatud sihipärast tegevust, sest ebakvaliteetse aretustööga võib kaduda geneetiline mitmekesisus. Tõu põhjalik tundmine, teadlikkus tõu väärtusest ja aretusest, kasutusotstarbe, genofondi, tüübi, jõudluse ja mitmekesisuse säilitamine. Et ei oleks heast universaalsest taluloomast moodsa intensiivtõu tegemist. Tõu säilimise seisukohalt ei mõju alati "produktiivsuse" tõstmine tõu mitmekesisusele positiivselt. Turunõudlus määrab eesmärgid, seega mängib suurt rolli ohustatud hobusetõugude säilimise puhul mitte ainult aretustöö vaid ka tõu õige propageerimine. Vajalikud on geeniuuringud ja koostöö teadlastega, samuti info jagamine ja selgitamine kasvatajatele ja huvilistele. Ülioluline on pidamisvõimaluste (maaelu) säilitamine ja saaduste kasutamine, seda joont tuleb hoida tänapäeval muutunud ühiskonnas eriti tugevalt.

3.6. Kuidas hindate aretusühingu (AÜ) koostööd ohustatud tõugu loomade kasvatajatega?

Küsimusele vastas 93 OTL taotlejat, 14 seltsi liiget ja 6 aretusühingut/seltsi. Küsitlusele vastanud OTL taotlejatest veidi üle poolte (56%) vastasid, et jah nad pöörduvad küsimuste ja probleemide korral aretusühingu poole abi saamiseks, 27% vastasid, et pigem jah (Joonis 10). Aretusühingute/seltside esindajatest 67% vastasid, et loomakasvatajad pöörduvad küsimuste korral nende poole.

Kas pöördate(takse) küsimuste/probleemide korral abi saamiseks aretusühingu poole?

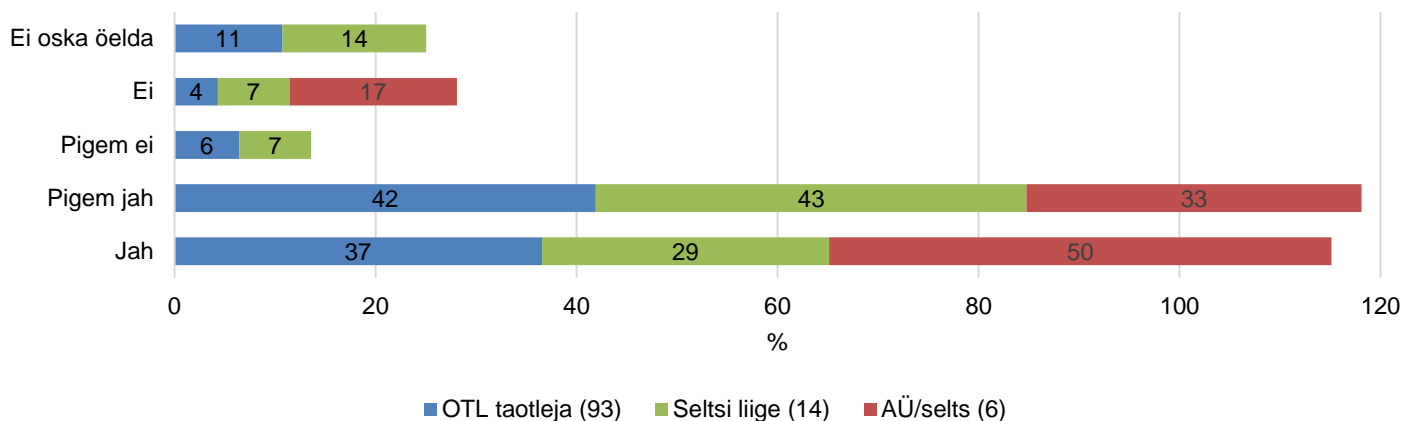

Joonis 10. Pöördumine aretusühingute poole abi saamiseks (n=vastajate arv grupis)

Loomapidajad kommenteerisid, et kasvatajatega saab lahendada praktilisi loomapidamise probleeme, ühing on ainuvõimalik aretuse küsimustes. Aretusühing on oluline tõugude säilitamisel. Aegajalt võiks kasutada ka sugulustõuge. Aretuses võiks olla selgem ja kindlam paaride valik ja hobuste puhul võiks rakendada ka vähem levinud täkuliinidega paaritusi.

OTL taotlejatest 79% olid rahul aretusühingu poolt nende probleemide lahendamise operatiivsusega (37% vastasid „jah“ ja 42% „pigem jah“). Eitavalt vastasid kokku 10%. Aretusühingud hindasid omalt poolt probleemide lahendamise operatiivsust positiivselt kokku 83%-ga (Joonis 11.). Aretusühingus võiks olla rohkem aktiivseid liikmeid ja töö (loomade hindamine, sündmuste korraldamine jmt) võiks olla rohkemate inimeste vahel jagatud.

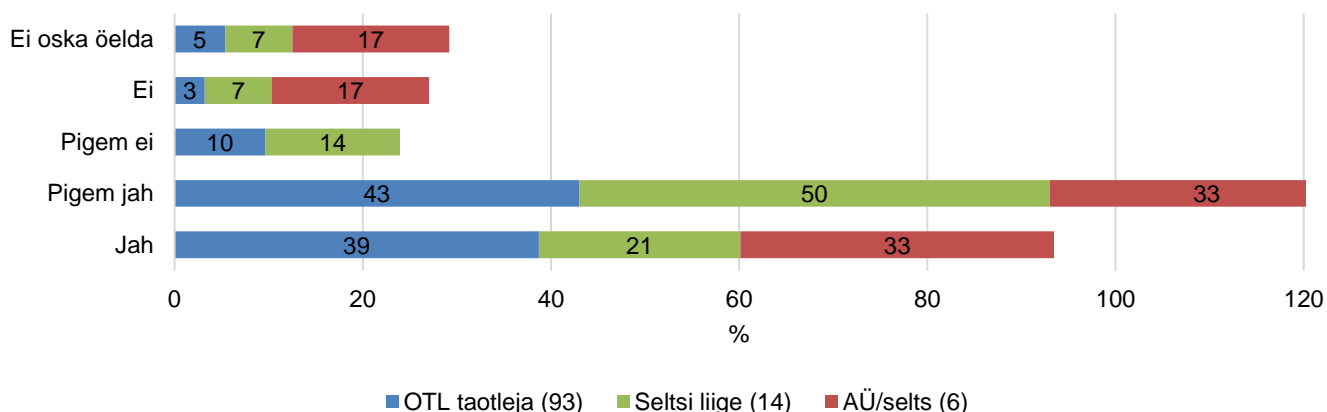
Kas aretusühing lahendab loomakasvatajate probleeme kiirelt või operatiivselt?

Joonis 11. Probleemide operatiivne lahendamine aretusühingute poolt (n=vastajate arv grupis)

Loomakasvatajatest enamused on rahul aretusühingu pakutavate teenustega (Joonis 12) ja samuti soovustega aretusmaterjali kasutamiseks (Joonis 13) - 39% vastasid jah; 43% pigem jah. Pigem ei olnud rahul 10% ja rahul ei olnud 3% OTL taotlejatest. Pakutavaid teenuseid võiks olla rohkem ja paremini kättesaadavad, soovitakse suuremat kommunikatsiooni ühingu poolt ja paremat info liikumist.

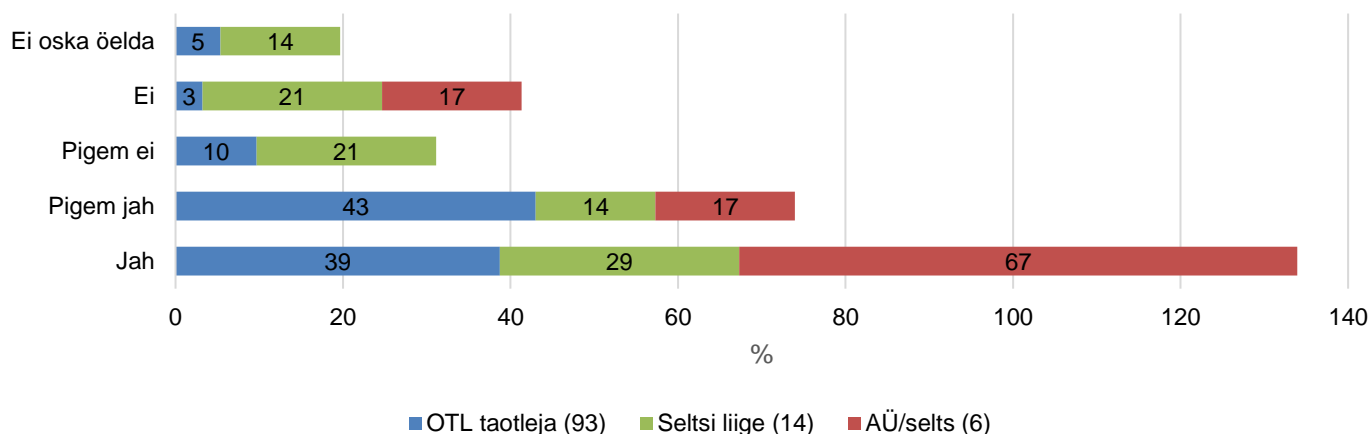
Kas loomakasvatajad on rahul aretusühingu pakutavate teenustega?

Joonis 12. Loomakasvatajate rahulolu aretusühingute pakutavate teenustega (n=vastajate arv grupis)

Kasvatajate ja aretusühingute koostöö on ülitahtis. Arvamus on, et kasvatajad, kes ei ole ühingu liikmed või kes ei tee jõudluskontrolli, ei edasta aretusühingule loomade andmeid (paaritud, seemendused, sünnid, surmad, karjast väljaminekud, toodanguandmed), takistavad aretusühingu tööd. Koostöö edendamisele pigem ei aita kaasa tööraamatute paljusus ühe kohaliku ohustatud tõu kohta. EHKAS on koostöös EHKÜga valmis saanud hobuste põlvnemise analüüsiva ja paaride valikuid soovitava programmi EVA, kuid kasvatajate huvi selle vastu on kahjuks väheldane. Hobuste puhul arvestatakse paaride valikul pigem turunõudlusega, kui aretusühingu soovustega. Aretusühingute soovitusel peaksid olema rohkem erapooletud ja neutraalsed. Aretusmaterjali vähesuse tõttu tuleks väga hoolikalt anda soovitusi, kuidas pärilikke haigusi vältida. Aretusseltse tuleks kasutada ühishuvides, nt. kui välismaalt tuntakse huvi puhtatõuliste loomade vastu, siis peaks info jõudma kõigi vastavate loomade kasvatajateni.

Kas loomakasvatavad on rahul aretusühingu soovitustega aretusmaterjali kasutamiseks?

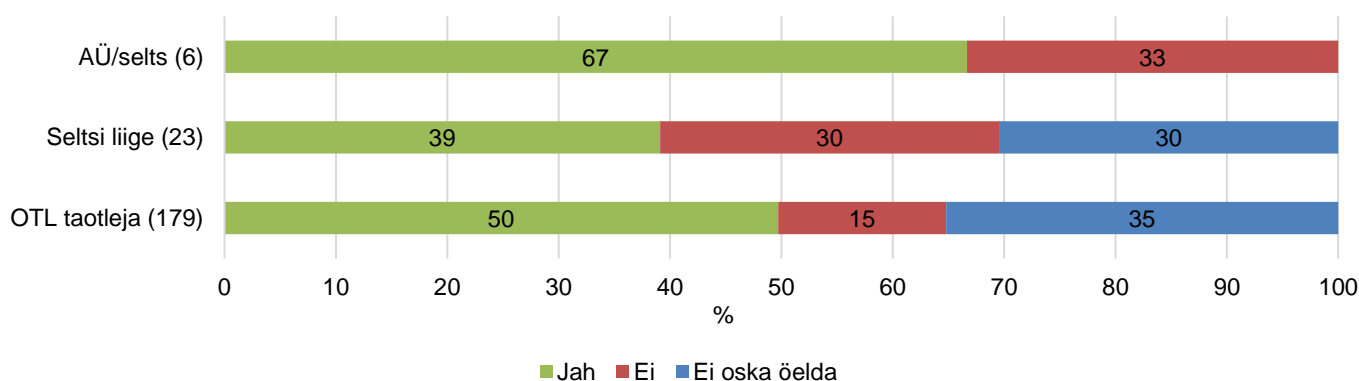

Joonis 13. Loomakasvatajate rahulolu aretusühingute soovitustega aretusmaterjali kasutamiseks (n=vastajate arv grupis)

3.7. Kas kõigile ohustatud tõugu loomadele jõudluskontrolli tegemine on vajalik?

Pooled OTL taotlejatest (89 vastajat) pidasid vajalikuks jõudluskontrolli tegemist kõikidele ohustatud tõugu loomadele (Joonis 14). Jõudluskontrollis osalemine aitab hinnata looma aretuslikku väärtust ning selle abil saab vältida loomade sugulust ja probleemsete loomade kasutamist aretuses ning soodustada väärtuslikumate omaduste levimist tõus. Väikesearvulises populatsioonis on teadlik aretus väga olulisel kohal, sest iga aretusviga on kordades suurema osakaaluga kui suuremaarvulistes tõugudes. Iga väga heade omadustega aretuses kasutamata jäänud loom on jällegi tõule suur kaotus. See annab kindluse, et aretustegevus toimub kõigis säilituskarjades ühtemoodi, st. tagab teatava kvaliteedi ja garanteerib tõuomaduste säilimise. Annab ülevaate kogu populatsioonist, mitte ainult aretuses kasutatavatest loomadest vaid ka nende järglastest. Aretusühingutel võiks olla ülevaade, millise jõudlusega loomad meil on ning kuidas tõuomadusi võiks laias pildis parandada. Oluline on geneetiliste ekspertiiside tegemise toetamine ning massilisemaks muutumine, et kindlustada õiged põlvnemisandmed. Jõudluskontroll on vajalik, aga üsna kulukas.

Kas Teie arvates on kõigile ohustatud tõugu loomadele jõudluskontrolli tegemine vajalik?

Joonis 14. Jõudluskontrolli vajalikkus (n=vastajate arv grupis)

Kõikidele loomadele jõudluskontrolli tegemise vajalikkuse kohta eitavalt vastanud lisasid, et jõudluskontrollinõue võiks olla vaid suurematele karjadele. Ainult maastikuhoolduseks kasutatavate loomade jõudluskontroll raiskab aega ja raha. Kõikidele loomadele (nt. ruunadele piisab ühest korrast, et saada hinnang looma vanemate kohta) pole vaja kuid kindlasti oleks vaja isasloomadele, keda kasutatakse aretuses. OTL ei ole saavutusloom, tema põhiline otstarve on geneetilise

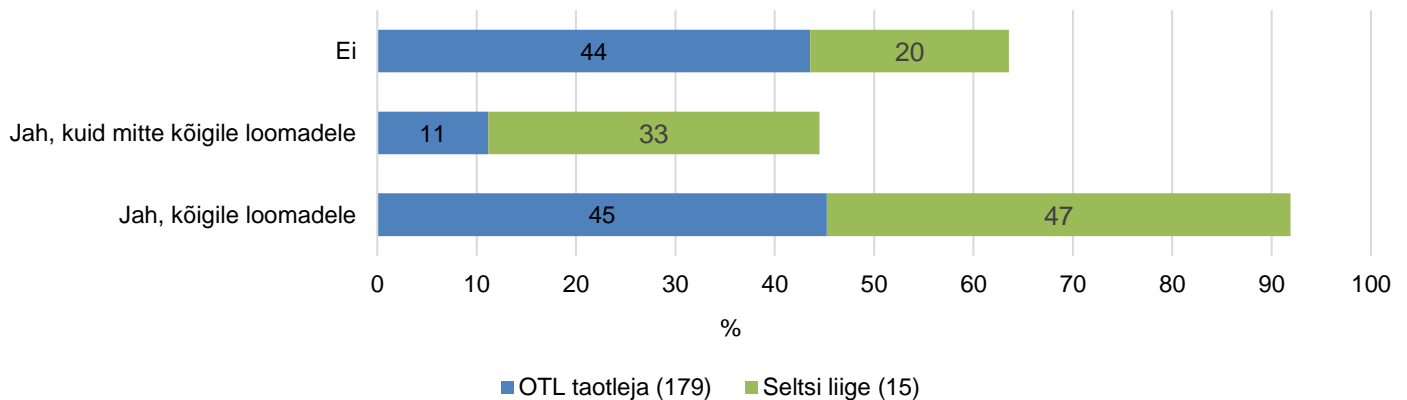
mitmekesisuse ja kultuuritraditsiooni säilitamine. Jõudluskontrolli tegemine võiks olla soovituslik. Selline sundus võib ohustatud looma pidamisest peletada eemale loomapidajaid, kes pole otseselt aretusest huvitatud.

Aretusühingute seisukohad jõudluskontrolli osas on, et kui ostetakse tõupuhas dokumentidega ohustatud tõugu loom lihtsalt lemmikloomaks ja ei soovita jõudlusreegleid täita ega looma paljundada puhtatõuliste järglaste saamiseks, siis edasine jõudluskontroll ei ole vajalik ja pole õige seda neile peale suruda. Kasvataja peab mõistma, mida ja milleks teha, mitte teha tegevusi formaalselt. Tähtis on aretusliinide jätkamine, põlvnemise hoidmine - see on tähtsam kui mõni "omadustega" isaslooma propageerimine. Ettepanek oleks hinnata lihtsalt põlvnemist. Maatõugu veise puhul aga on ainult läbi jõudluskontrolli võimalik väärtustada tõu kvaliteeti: maatõugu veis on piimalehm ja tema peamine eesmärk on toota eripärast, kõrge kuivaine-, rasva- ja valgusisaldusega toorpiima. Ilma jõudlusandmete kogumiseta, toodangu ja viljakuse analüüsita ei ole võimalik piiratud populatsioonis säilitada elujõulist ning jätkusuutlikku tõugu.

3.8. Kas Teie teete oma ettevõttes peetavatele ohustatud tõugu loomadele jõudluskontrolli?

45% OTL taotlejatest (n=81) teeb jõudluskontrolli kõigile ettevõttes peetavatele ohustatud tõugu loomadele, 11% teeb, kuid mitte kõigile loomadele ja 44% ei tee loomadele jõudluskontrolli (Joonis 15). Seltside liikmetest vastajaid oli 15, neist enamus (80%) teeb loomadele jõudluskontrolli, sest kuidas muidu teada saada, kuhu poole on vaja liikuda, mida rohkem tähele panna ja mida vältida aretuses.

Kas Teie teete oma ettevõttes peetavatele ohustatud tõugu loomadele jõudluskontrolli?

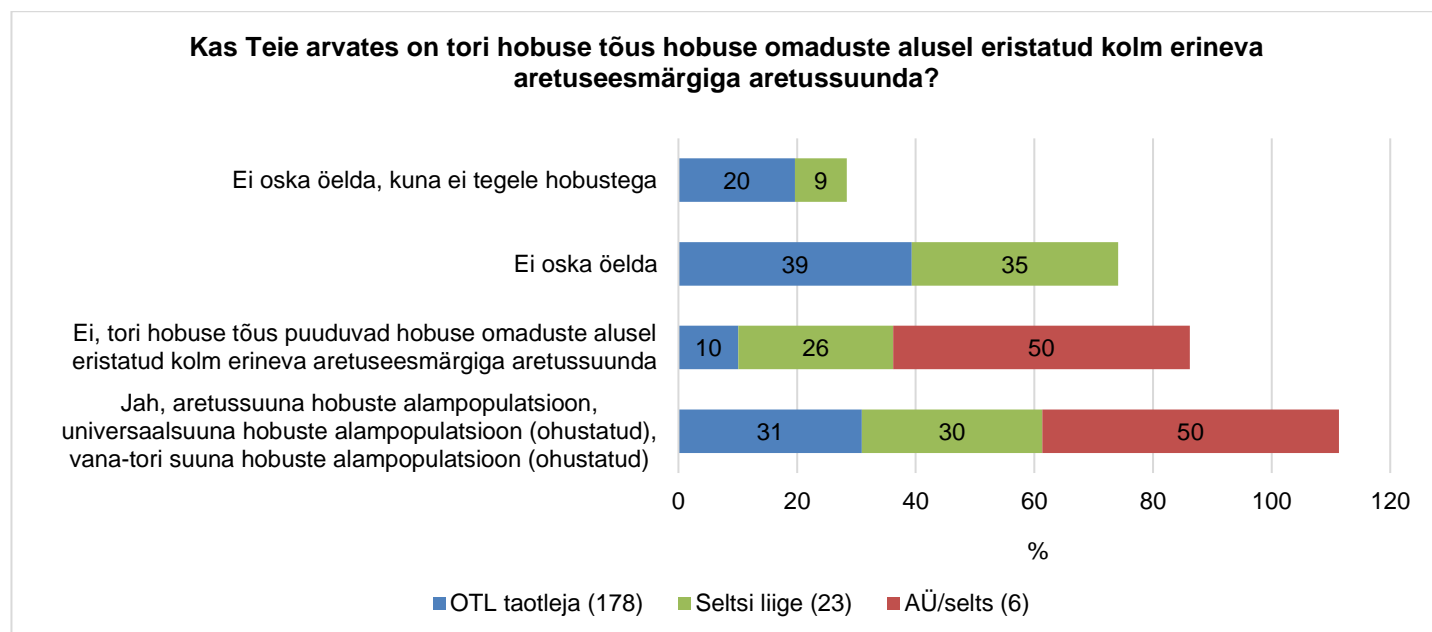

Joonis 15. Ettevõttes peetavatele loomadele jõudluskontrolli tegemine (n=vastajate arv grupis)

3.9. Kas tori hobuse tõus on hobuse omaduste alusel eristatud kolm erineva aretuseesmärgiga aretussuunda?

Küsitluses osalejatel paluti vastata ka viimaste aastate jooksul tõstatunud küsimusele tori hobuse tõu alampopulatsioonide kohta. OTL taotlejatest 31%, seltside liikmetest 30% ja aretusühingute/seltside esindajatest pooled leidsid, et tori tõus on eristatavad kolm erineva aretuseesmärgiga aretussuunda – aretussuuna hobuste, universaalsuuna hobuste (ohustatud) ja vana-tori suuna hobuste alampopulatsioon (ohustatud) (Joonis 16). Vastajate poolt mõned lisatud kommentaarid: Ajaloolises tori hobuste tõuraamatus ei ole alampopulatsioone. Alampopulatsioonideks jagamine ja erinevate tõuraamatute tegemine ühele tõule on kõige ohtlikum tegevus, see hävitab hobusetõugusid. Tori universaalse aretussuuna ja vana-tori aretussuuna vahel erist vahet ei nähta. Küll aga on väga suur vahe tori TB ja TA vahel nii loomade temperamendi, välimiku kui töövõime poolest. Tori hobuse aretuses võiks säilida TA ja TB suund, kuid tõug peaks olema ühtne. Vana-tori eraldi tõuraamat on täiesti põhjendamatu. Eristada tuleks tori tõu puhul TA osa, kes vajab toetust (vastab tüübile, nõuetele jne.) ning TB, kes ei ole enam algse ohustatud tori hobuse tüübiline jms., sisaldades ohtralt võõrverd ja

olles kohati täiesti vastand tori tõu standardile. Vajalik oleks tori hobuse universaalses osas tõuraamat üle vaadata, säilitada tuleks geene, mitte nime, aretustöös on olulisem geneetika mitte loomade tootmine.

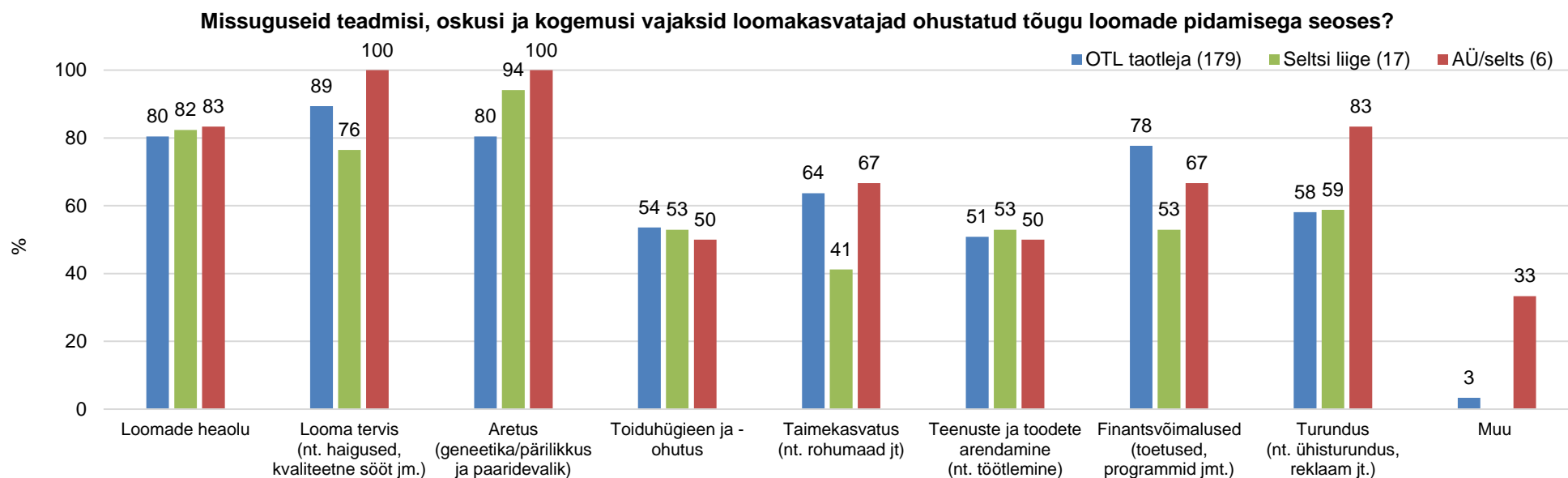

Joonis 16. Tori hobuse tõus erineva aretuseesmärgiga aretussuundade eristatus (n=vastajate arv grupis)

4. Teadmised, oskused, kogemused

Missuguseid teadmisi, oskusi ja kogemusi vajaksid loomakasvatajad ohustatud tõugu loomade pidamisega seoses?

Analüüsid ohustatud tõugu loomade pidamisega seotud loomakasvatajate teadmiste, oskuste ja kogemuste vajadust, siis sagedamini nimetatud valdkonnad olid: loomade heaolu, loomade tervis (haigused, kvaliteetne sööt) ja aretus (geneetika, pärilikkus, paaride valik), samuti finantsvõimalused (toetused, programmid jmt) (**Error! Reference source not found.**).

Joonis 17. Loomakasvatajate teadmiste, oskuste, kogemuste vajadus seoses ohustatud tõugu loomade pidamisega (n=vastajate arv grupis)

Kommentaari vastusevariandile „Muu“: Loomakasvatajate tihedam omavaheline kogemuste vahetus, seadusandluse tundmine, toetuste võimalustest ülevaade. Hobuste puhul: sepp, varustus. Ideaalis kõike aga looma õige elu kvaliteet on kõige olulisem.

5. Kommentaare ohustatud tõugu loomade pidamise, aretuse ja toetuse kohta.

Põlistõugude kasvatamisel, olgu see hobune, veis, lind või lammas, on vajalik teatav riiklik tugi, sest need tõud ei suuda kunagi konkureerida spetsiifiliste intensiivseks majandamiseks/kasutamiseks mõeldud tõugudega. Kõik toetusprogrammid on seni olnud siiski tulemuslikud, et ohustatud tõud meil veel üldse olemas on. Kui on mingi ohustatud tõu kohta näha vähenemistendentsi, siis tuleks seda liiki kindlasti mingi meetmega aidata.

Otsetoetused võiks olla suuremad. Toetuste alla võiks kuuluda karjaia rajamine. Koolitused peaksid olema kohustuslikud (nt. 1 kord 2 aasta jooksul). Hobi korras „lemmiklooma pidamist“ ei peaks riiklikult toetama, seega peaks jõudluskontrolli nõue olema toetuse saamisel oluline. Säilitusprogrammi loomadel võiks võõrveresus jääda alla 25%, sest 50% võõrveresust ei ole enam säilitamine vaid aretamine, häirib säilitusprogrammi kriteeriumite häägustamine, need peaksid olema selged. Aretusloomade toetamiseks, eriti aga isasloomade pidamiseks, peaks suuremad toetused olema - just jõudluskontrollis osalenutele ja osalejatele, et väärtuslikku tõumaterjali raisku ei lastaks.

Toetused on hädavajalikud, kuid need peavad olema hästi sihitatud ning maksimaalne toetussumma vaid kõigi ettenähtud tingimuste täitmisel. Ohustatud tõugu looma säilituspidamine (jõudluskontroll puudub, järglasi ei saada või põlvnemisi ei jälgita), ei ole jätkusuutlik. Toetuste valik võiks laiem olla.

Ohustatud tõugu loomade toetusel makstakse Eesti maakarja pidajale looma eest põhitoetust ja kaht väiksemat toetust lisategevuste eest. Siiski on puudusi ja lünk, mille puhul jääb lisategevuse eest toetus saamata. Nt. on loom, kes poegis 15. nov. 2019. a., taotledes sellele loomale 2020. aastal OTL toetust lisategevuse (tõupuhta järglase saamine) eest. Viies nt. olude sunnil looma tapamajja (kõrge iga, sigimisprobleemid) tänavu novembris, siis jääb lisategevuse eest ka toetus saamata. Ometi on tõupuhas järglane tubli ja terve eluloom.

Meil oleks põhjust eeskujuna võtta soomlaste edust oma põlistõugude hoidmisel-arendamisel, terved toodete brändid on loodud. Peame saama eesti hobuse Eestis sama populaarseks kui on soome hobune Soomes. Ohustatud tõud on võimalus väiksematel taludel ellu jäämiseks ja ka ääremaade elustamiseks. Nad on osa meie kultuuriloost ja väärt hoidmist uuenevas ja arenevas maailmas. Seda enam peaksime püüdma säilitada oma traditsioonilisi loomatõuge, mis on nüüd juba ohustatuteks muutunud.

Aretusühingud on väga passiivsed. Rohkem võiks korraldada koolitusi (hobusekasvatajatele), aretusala teavet peaks rohkem jagama.

Toetust saavate loomakasvatajate tegevust võiks rohkem kontrollida - millistes tingimustes loomi peetakse. See teeks küll süsteemi suhteliselt keeruliseks, aga kasvatajatele, kelle loomad on nt läbinud jõudluskontrolli, käivad võistlemas jne, võiks olla teistest kõrgem toetusmäär. Viimasel ajal on hakatud kasutama liiga palju suvalisi takke ja see soodustab ka aretuseks mitte kõlbulike isasloomade kasutust ja nõrgendab tõugu. Seda võiks ohustatud tõugu looma toetuse reeglites arvesse võtta. OTL toetus teeb loomade pidamise kergemaks (majanduslikult). Ohustatud tõugude säilitamine on kasvatajatele väga tähtis. Riik peab sellele rohkem tähelepanu pöörama.

Toetused võiksid olla diferentseeritud: põlistõugudele (kihnu maalammas, eesti hobune) kõrgem määr, kohalike tõuge toetada vähemal määral. Vältida tuleks intensiivset kvantitatiivset toodangu suurendamise suunda. Toetama peaks aretusmaterjali kogumist ja säilitamist, vajalik oleks moodustada riiklik nn. täkkude tõulava. Riigi poolt välja töötada programm/kava ohustatud tõugude genofondi säilitamiseks, toetudes säilitus-aretusprogrammidele ja riiklikule loomsete geneetiliste ressursside säilitamise programmile. Halvasti peetud ohustatud tõugu loom võib väga suures mastaabis terve tõu mainet kahjustada!

Kokkuvõte

Käesoleva veebiküsitluse sihtgrupi moodustasid 2020.a. ohustatud tõugu looma pidamise (OTL) toetuse taotlejad, ohustatud tõugu põllumajandusloomade tõuraamatupidajad, aretusühingud või seltsid ja ohustatud tõugu põllumajandusloomadega seotud seltside või ühingute liikmed.

Veebiküsitlusega selgus, et kõige suuremaks motivaatoriks ohustatud tõugu loomade pidamisel on soov säilitada kodumaiseid tõuge (84-100% vastajatest). Loomad on kui kaaslased, kuuluvad traditsioonilise maaelu juurde (67-78% vastajatest) ja on ka paljudele hobi (56-74% vastajatest). MAK raames makstava OTL toetuse olulisust kinnitasid kõik sihtgrupid (74-100% vastajatest), see toetus peaks kindlasti jätkuma ja toetussumma olema võimalusel suurem ja diferentseeritud. Loomapidajate arvates mõjutab kohalikku tõugu loomade arvukust Eestis kõige rohkem traditsioonilise põllu- ja metsamajanduse muutumine (45% vastajatest) ja uute produktiivsemate tõugude tulek põllumajandusse (43% vastajatest).

Viis kõige olulisemat kitsaskohta ohustatud tõugu loomade pidamisel: 1) kõige olulisema mõjuga nende loomade pidamisel on väiksem majanduslik tulu võrreldes teiste tõugudega; 2) aretustöö peaks olema teadlik, sihipärane ja suunatud, mitte juhuslik; 3) rahaliste vahendite nappus (loomade ostmiseks, loomapidamishoonete rajamiseks ja parendamiseks, aedade rajamiseks, hobuste väljaõpe, varustuse soetamine on kulukas); 4) vähene koostöö või koostöö puudumine. Soovitakse paremat koostööd nii ohustatud tõugude organisatsioonide, riigiasutuste kui ka kasvatajate vahel; 5) bürokraatia – keeruline asjaajamine ametiasutustega, loomapidamise ülereglementeerimine, algajal loomapidajal võiks olla riigi poolt rohkem abi.

Ohustatud tõugude väärtustamisele aitaks kaasa turundus ja meedia, kuna ajakirjandusel ja sotsiaalmeedial on väga suur roll nende tõugude tutvustamisel. Väga oluline mõju nende tõugude väärtustamisele ja säilimisele oleks erinevatel toetustel (keskkonnahoiu meetmed, turustamise edendamise meetmed jmt).

Teenuste, toodete ja toodangu osas on veisepidajatel soov lisaks toorpiima müügile vääridada piima ja pakkuda erinevaid juustusid, sõira, kohupiima, jogurtit, võid. Lammaste puhul on pakutavateks toodeteks või teenusteks eluslammaste müük, nahad, vill ja villatooted, käsitööüritused villa töötlemise teemal, sobivusel ka aretusmaterjal. Lambakasvatajad tahaksid pakkuda üritusi lasteaedadele, koolidele, kus tutvustatakse kihnu maalammast ja tema villa kasutusvõimalusi. Soov on turustada lambaliha ja erineval kujul töödeldud lihatooteid (vorst, konservid, suitsuliha). Vutikasvatajad sooviksid pakkuda lisaks praegusele (vutimunad, tibud, noorvutid) ka vutiliha ja suitsutatud tooteid (suitsuvutt, suitsumuna, suitsumunavõie). Hobusekasvatajad soovivad jätkata praegu pakutavaid teenuseid (aretus, ratsasport jt. ratsutamisteenused, hobuste kasutus turismis, maaelu tutvustus jmt).

Üldiselt peavad OTL taotlejad koostööd aretusühingutega oluliseks. Aretusühingute liikmeid oli OTL taotlejatest vastajate hulgas veidi üle poole (52%). Aretustöö tulemuslikkuse võtmeks peetakse koostööd loomakasvatajate, aretajate, aretusühingute, seltside, teadlaste ja ametkondade vahel.

Loomade heaolu, loomade tervis (haigused, kvaliteetne sööt) ja aretus (geneetika, pärilikkus, paaride valik), samuti finantsvõimalused (toetused, programmid jmt.) ja turundus on valdkonnad, milles loomapidajad vajavad lisateadmisi ja koolitust.